

Gemeente
Amsterdam

Lang leve de Bieb:

de eerste Amsterdamse

bibliothekenvisie

Voorwoord

Amsterdammers hebben een bijzondere relatie met hun bibliotheek. Passend bij die typische Amsterdamse eigenzinnigheid, waren het de Amsterdammers zelf die begin twintigste eeuw ijverden voor een openbare bibliotheek die voor iedereen vrij toegankelijk is. En met succes, 105 jaar geleden opende de eerste Openbare Leeszaal Amsterdam haar deuren. Sindsdien is de OBA niet meer weg te denken uit de Amsterdamse samenleving. Anno 2024 is de bibliotheek nog altijd de plek waar iedere Amsterdammer, ongeacht zijn achtergrond of sociale status terecht kan om zich te ontwikkelen, te ontplooiën of om te ontspannen.

De bibliotheek is een magische plek die toegang biedt tot veel verschillende werelden. Je kunt er verdwalen in verhalen, avonturen beleven en zelf nieuwe dingen creëren. De bibliotheek is een plek om te lezen en tegelijkertijd veel meer dan dat. De bibliotheek is een speeltuin om te leren en te experimenteren, waar je net zo goed kunt knutselen met techniek als met woorden. Je kunt er je talenten verder ontwikkelen en nieuwe talenten ontdekken. In de bibliotheek doet het er niet toe hoeveel geld je verdient, waar je vandaan komt of welke kansen je bij je geboorte hebt meegekregen. Bij de bieb is iedereen welkom en kun je iedereen ontmoeten. Steeds meer is de bibliotheek vervlochten met het sociale weefsel van de stad. Wij zijn trots dat we deze bijzondere organisatie op zoveel plekken in de stad hebben en we koesteren ze.

De OBA formuleerde in 2022 in haar meerjarenplan Koers 2030 een visie op welke rol zij voor zichzelf ziet weggelegd in de maatschappelijke opgaven van de toekomst. Het college is dankbaar voor de stappen die de OBA de afgelopen jaren op dit vlak heeft genomen. Wij vinden de functie die de OBA voor de stad en de bewoners vervult van groot belang. Een gemeentelijke beleidsvisie op het werk van de bibliotheek in onze samenleving was er nog niet. Om recht te doen aan de belangrijke rol die de openbare bibliotheek speelt in onze samenleving, presenteren we daarom voor het eerst in 105 jaar een beleidsvisie bibliotheken.

In 'Lang leve de Bieb: de eerste Amsterdamse bibliothekenvisie' delen we als gemeente voor het eerst onze visie en doelstellingen voor de openbare bibliotheek in Amsterdam. Laat ik hier als wethouder gelijk een van mijn ambities noemen: ik wil samen met de bibliotheek zorgen dat Amsterdam de leeshoofdstad van Nederland wordt. Daarom investeren we in lezen en in de bibliotheek. Dat doen we onder meer door samen met de OBA het programma 'Liefde voor Lezen' te lanceren en door in Zuidoost de bibliotheek van de toekomst te bouwen: OBA Next.

We hebben nog een ander cadeau voor de Amsterdammers in petto. In Nederland is het bibliotheeklidmaatschap gratis voor jongeren tot en met 18 jaar. Daarna betalen ze voor hun lidmaatschap. In Amsterdam zetten we nu de volgende stap. Een bibliotheek van de toekomst kan niet zonder de generatie van de toekomst. Daarom maken we voor Amsterdammers tot 27 jaar en ook voor al hun docenten het lidmaatschap gratis.

Marjolein Moorman
Wethouder Onderwijs

Inhoudsopgave

Beleidsvisie

bibliotheken

1	De bieb in de huidige tijdsgeest	6
1.1	Van klassieke naar moderne bibliotheek	6
1.2	Landelijk beleid en wettelijke kaders	7
1.3	Nieuwe Amsterdamse koers	8
2	De bieb voor groei en ontwikkeling	10
2.1	De bieb voorop voor 'Liefde voor Lezen'	10
2.1.1	De bieb naar school	11
2.1.2	De bieb als spil voor leesbevordering en taaleducatie	11
2.2	De bieb faciliteert in de ontwikkeling van Amsterdammers	13
3	De bieb voor verbinding	16
3.1	De bieb voor en door de buurt	17
3.2	De bieb als knooppunt van de buurt	18
3.3	De bieb als ode aan de buurt	19
4	De bieb voor digitale participatie	21
4.1	De bieb voor digitale inclusie	21
4.2	De bieb versterkt digitale kennis en vaardigheden	22
5	De bibliotheek in de groeiende stad	25
5.1	De bieb is voldoende bereikbaar en toegankelijk, nu en in de toekomst	25
6	OBA Next	28
7	Samenwerking	31
8	Financieel kader	34
8.1	Ambitie voor een meerjarenbegroting	35
	Bijlage 1: Huisvestingskader	36

Inleiding

De eerste bibliotheek in onze stad opende 105 jaar geleden haar deuren. Onze samenleving nu is een andere dan in 1919, maar de missie van de bibliotheek blijft onveranderd. Die missie is: kennis, cultuur en informatie bereikbaar en toegankelijk maken, zodat iedere Amsterdammer zich kan ontwikkelen en mee kan doen in de samenleving. De bibliotheek is ook in 2024 voor veel Amsterdammers een tweede huis-kamer en een ontmoetingsplek voor de buurt.

Amsterdammers komen lang niet alleen meer bij de bibliotheek om boeken te lenen. De bieb zit diep geworteld in de haarvaten van de stad en heeft als publiek toegankelijke plek in de buurt een spilfunctie. De bibliotheek is op verschillende vlakken uitgegroeid tot een kernpartner van de gemeente om de maatschappelijke opgaven in onze stad te lijf te gaan.

In deze beleidsvisie presenteren we onze integrale visie voor de openbare bibliotheek. Daarmee doen we niet alleen recht aan de grote maatschappelijke rol die de openbare bibliotheek anno 2024 inneemt in onze stad, maar ook aan de samenwerking tussen de gemeente en de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA). We stellen hiermee duidelijke kaders en ambities voor de bibliotheek van nu en voor haar toekomst in Amsterdam. Belangrijke thema's hierbij zijn het grootschalige leesoffensief 'Liefde voor Lezen', de sociaal-maatschappelijke rol van de bieb in de buurt, digitalisering en het vestigingennetwerk. Net als de OBA kijken we naar 2030 als 'toekomst'. Met de presentatie van deze visie lopen

wij ook vooruit op de komende wetswijziging van de Bibliotheekwet in 2027, die in het kader van de zorgplicht een meerjarenplan van gemeenten vereist.

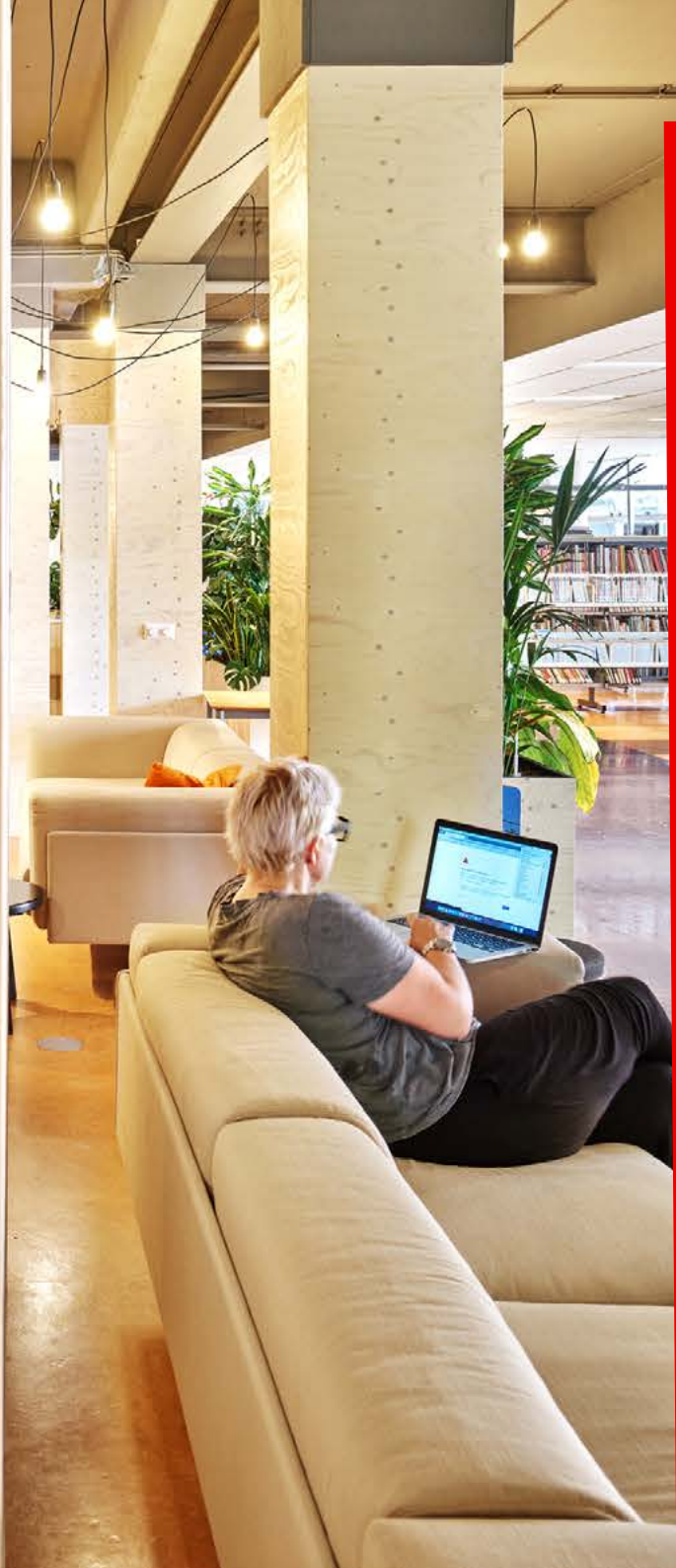
De opbouw van de beleidsvisie is als volgt: eerst schetsen we de context van de bibliotheek in de huidige tijdgeest, waarbij landelijke, wettelijke en lokale ontwikkelingen in kaart zijn gebracht. Vervolgens presenteren we drie hoofdambities voor de bibliotheek in de stad. In het hoofdstuk 'De bieb voor groei & ontwikkeling' kondigen we het programma 'Liefde voor Lezen' aan, onze vertaling van het aangekondigde leesoffensief. Hierin trekken we nauw op met de bibliotheek om de zorgwekkende trend van ontlezing te keren. Ook benadrukken we in dit hoofdstuk dat de bibliotheek een plek is voor brede ontwikkeling en talentontplooiing, of je nu graag bezig bent met taal, beeld of techniek. In het hoofdstuk 'De bieb voor verbinding' ondersteunen we de transitie die de OBA heeft ingezet naar de *community library*, een bibliotheek op basis van gemeenschapsbasis. We erkennen de maatschappelijke waarde van de bibliotheek en hoe deze vervlochten is in het sociale weefsel van de buurt. In het hoofdstuk 'De bieb voor digitale participatie' gaan we in op hoe de bibliotheek bijdraagt aan digitale inclusie en beschrijven we de rol van de bibliotheek in het ontwikkelen van digitale vaardigheden voor Amsterdammers.

In een meerjarenvisie mag een zienswijze op de groeiende stad niet ontbreken. In hoofdstuk 5 staat onze ambitie dat de bibliotheek in de hele stad en voor iedereen voldoende bereikbaar en toegankelijk is en blijft. Met de OBA willen wij daar invulling aan geven door te bouwen aan een strategische spreiding-snorm. De komst van OBA Next beschrijven we in hoofdstuk 6: een bibliotheek van wereldformaat waar geleerd en geëxperimenteerd wordt. Wat in de OBA Next succesvol is, wordt uitgerold naar andere vestigingen. In hoofdstuk 7 gaan we in op het belang en het verstevigen van de samenwerking tussen de OBA en de gemeente, van lokaal tot Europees niveau. Tot slot bieden we in hoofdstuk 8 inzicht in de financiële stromen van de bibliotheek met een financieel kader en spreken we de ambitie uit voor een meerjarenbegroting.

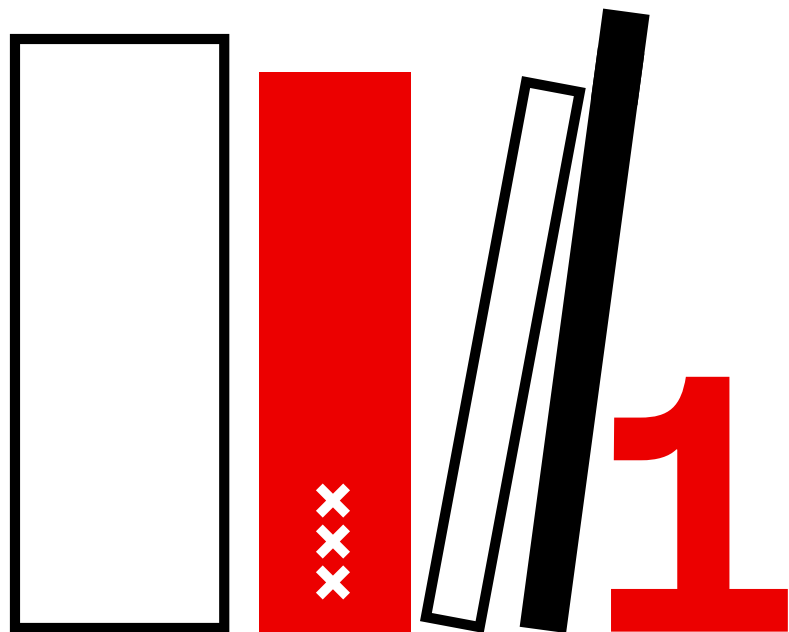

De bieb in de huidige tijdsgeest

De bieb in de huidige tijdsgeschiedenis

1.1 Van klassieke naar moderne bibliotheek

Van vroeger naar nu, de bibliotheek in Amsterdam

Op 8 februari 1919 gingen de deuren open van de Openbare leeszaal en Bibliotheek van Amsterdam aan de Keizersgracht, de voorloper van de OBA. Deze eerste openbare bibliotheekvoorziening van Amsterdam had als doel iedereen toegang tot kennis en informatie te verschaffen. Een nieuwe Amsterdamse ontmoetingsplek was geboren. Amsterdammers sloten het initiatief gelijk in hun armen, zij stonden in rijen buiten te wachten om binnen een boek te lezen. De nieuwe bibliotheek richtte zich niet alleen op de inwoners van het centrum, maar juist ook op de nieuwe volksbuurten¹.

De belangrijkste missie van de bibliotheek is in 2024 niet wezenlijk anders dan in 1919. Die missie is kennis, cultuur en informatie bereikbaar en toegankelijk maken, zodat elke Amsterdammer zich kan ontwikkelen en mee kan doen in de samenleving. Met name ook die Amsterdammers voor wie de economische en maatschappelijke kansen minder voor het oprapen liggen. De maatschappelijke uitdagingen, en daarmee de activiteiten van de OBA, zijn in de afgelopen 105 jaar wel wezenlijk veranderd. Decennialang riep het woord bibliotheek het beeld op van stille zalen, omringd door rijen kasten vol boeken en kranten. Met de introductie in 2007 van de 'belevensbibliotheek' werd de OBA steeds meer een plek waar je niet alleen boeken hoefde te lenen om er te mogen zijn. De bibliotheek groeide uit tot een plek voor ontmoeting en debat, waar literatuur niet meer de enige vorm is om kennis en verhalen te bedenken, te delen en samen te creëren. Sinds 2015 is de transformatie gaande naar een bibliotheek als anker in de buurt, die een rol kan spelen in de grote opgaven van de samenleving: de 'maatschappelijke bibliotheek'.

In 2022 heeft het onderzoeksbureau Andersson Elffers Felix (AEF) in opdracht van de OBA onderzoek gedaan naar de invulling van hun de maatschappelijke rol in de gemeente Amsterdam.² Mede op basis van dit adviesrapport heeft de OBA de

¹ Lakmaker, Joosje en Elke Veldkamp, 'Amsterdammers en hun bibliotheek: 100 jaar OBA 1919-2019, Wereldbibliotheek, 2021

² AEF: 'Een moderne bibliotheek', adviesrapport over de invulling van de maatschappelijke rol van de OBA in de gemeente Amsterdam, september 2021

OBA Koers 2030

In deze koers wordt toegewerkt naar de bibliotheek van de toekomst: een maatschappelijke, hybride bibliotheek voor, door en van Amsterdammers, gebaseerd op vijf strategische lijnen:

- **Open en dichtbij:** Amsterdammers hebben toegang tot een volwaardige bibliotheekvoorziening in de buurt, die zij volgens het community library -principe mede zelf vormgeven.
- **OBA altijd, overal:** Een hybride bibliotheek, waar fysieke en digitale dienstverlening en programmering gelijkwaardig met elkaar verbonden zijn.
- **Ieder kind, iedere jongere:** Een leesoffensief voor de hele stad en 'OBA op school'.
- **OBA onderneemt:** Implementatie van een nieuw verdienmodel om voor nieuwe programma's een gemengde financiering in te kunnen zetten.
- **Een nieuwe deal met Amsterdam:** Een gezamenlijke uitvoeringsagenda om bij te dragen aan de maatschappelijke opgaven in de stad.

verschillende functies van de bibliotheek verder vormgegeven in een meerjaren-beleidsplan: *OBA Koers 2030*³. In dit koersdocument beschrijft de OBA haar plannen om in 2030 tot een toekomstbestendige, maatschappelijke bibliotheek te komen. Een belangrijk uitgangspunt in deze koers is de *community library*-gedachte, een bibliotheek op gemeenschapsbasis, waar de bibliotheek ten dienste staat van en mede vormgegeven wordt door de lokale gemeenschap.

³ Meer info via: [Koers 2030 - OBA](#)

Al met al vervult de OBA vandaag de dag een brede maatschappelijke functie voor onze stad op uiteenlopende terreinen als onderwijs, kunst en cultuur en de digitale samenleving. Daarbij is de bibliotheek voor veel Amsterdammers een onmisbare plek in hun dagelijkse leven. Zodoende is de OBA voor de gemeente een belangrijke partner om een diverse groep Amsterdammers te bereiken en om maatschappelijke doelstellingen mee te realiseren.

Gratis lidmaatschap

De ontwikkeling die de bibliotheek heeft doorgemaakt versterken wij met deze beleidsvisie door een gratis basislidmaatschap voor alle Amsterdammers tot 27 jaar. Ook voor docenten maken we het basislidmaatschap gratis. Het liefst zouden wij het bibliotheeklidmaatschap geheel gratis maken, zoals in bijvoorbeeld de Scandinavische landen en de Verenigde Staten gebruikelijk is. Dat is nu nog niet mogelijk, maar hiermee zetten we wel een stap vooruit. We vinden het belangrijk dat de bibliotheek toegankelijk is voor alle Amsterdammers. We zetten ons in om zoveel mogelijk drempels, die gebruik van de bieb belemmeren, weg te nemen. Een dergelijke drempel voor een deel van de Amsterdammers zijn de kosten van het lidmaatschap. In het verleden zijn hier al acties in ondernomen. Kinderen tot en met 18 jaar kunnen sinds een aantal jaar gratis lid worden en boetevrij lenen. Ook Amsterdammers met een stadspas kunnen een gratis lidmaatschap aanvragen.

Met ingang van januari 2025, in het jubileumjaar dat Amsterdam 750 jaar oud wordt, doen wij dit cadeau aan de stad. Want wie jarig is, trakteert. Vanaf dan kunnen jongeren na hun 19e verjaardag gratis gebruik blijven maken van de fysieke collectie van de OBA, maar ook van de extra voordelen die het lidmaatschap biedt. We onderzoeken hoe we Amsterdammers van deze leeftijd nog intensiever kunnen betrekken bij het vormgeven van dat lidmaatschap. Gratis basislidmaatschap maken we tegelijkertijd ook mogelijk voor de docenten in onze stad. Dat lidmaatschap willen we lading geven met specifieke programmering voor en door docenten. Zo maken we de bibliotheek toegankelijk voor alle leerlingen en hun leraren. Bovendien gaan we samen met de OBA in gesprek met het Rijk en met de Koninklijke Bibliotheek over het ook gratis maken van de digitale component van het bibliotheeklidmaatschap.

1.2 Landelijk beleid en wettelijke kaders

Landelijke erkenning

De beweging van de OBA naar een brede maatschappelijke bibliotheek staat niet op zichzelf. Op landelijk niveau wordt steeds vaker een beroep gedaan op de bibliotheek voor verschillende maatschappelijke opgaven. Denk bijvoorbeeld aan de ondersteuning die bibliotheken bieden aan burgers in het contact met de digitale overheid via de Informatiepunten Digitale Overheid (IDO's). Bij een IDO kunnen burgers terecht met vragen over DigiD, toeslagen, gemeentelijke regelingen en andere digitale overheidszaken. Onderzoek toont aan dat niet alleen de overheid, maar juist ook de bezoekers de bibliotheek waarderen als een betrouwbare en onafhankelijke publieke voorziening.

SPUK middelen

Voor het eerst in decennia investeert de Rijksoverheid weer in het openbare bibliotheeknetwerk, vanuit de gedachte dat elke inwoner van Nederland recht heeft op laagdrempelige toegang tot de volwaardige bibliotheekvoorziening. Het Rijk heeft per 2023 eenmalig middelen vrijgemaakt voor het verstevigen van het Bibliotheeknetwerk in de vorm van een Specifieke Uitkering (SPUK). Naar verwachting komen hier in 2027 structurele rijksmiddelen voor. Daarnaast zijn er SPUK-middelen voor de realisatie en instandhouding van IDO's via de gemeenten.

➔ Zie hoofdstuk 8 voor een overzicht van de Rijksondersteuning SPUK in Amsterdam.

Bibliotheekwet 2015

Zowel op landelijk als op lokaal niveau is het beleid op het gebied van bibliotheken in ontwikkeling. Op 1 januari 2015 deed de Bibliotheekwet, voluit Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob), zijn intrede. Hierin zijn de wettelijke kaders voor de functies van de openbare bibliotheek vastgelegd.

De vijf kerntaken van de bibliotheek, zoals vastgelegd in de Wsob, zijn:

1. Ter beschikking stellen van kennis en informatie.
2. Bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie.
3. Bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur.
4. Organiseren van ontmoeting en debat.
5. Laten kennis maken met kunst en cultuur.

De vijf functies mogen zowel fysiek als digitaal geleverd worden, maar moeten alle vijf in de bibliotheekorganisatie aanwezig zijn.

Bibliotheekwet 2027

Momenteel wordt de Bibliotheekwet herzien en naar verwachting zal de nieuwe wet ingaan in 2027. In de nieuwe Bibliotheekwet zal een zorgplicht voor gemeentes en provincies worden opgenomen. In de zorgplicht staat dat iedere inwoner recht heeft op laagdrempelige toegang tot een volwaardige bibliotheekvoorziening en dat de gemeente de verantwoordelijkheid heeft om voldoende bibliotheken te realiseren. De gemeente zal samen met de openbare bibliotheek periodiek een meerjarenplan opstellen, rekening houdend met de lokale en maatschappelijke opgaven en de positie van de bibliotheek te midden van andere sociaal-culturele voorzieningen en het onderwijs. De provincies houden toezicht op de zorgplicht van de gemeente.

Bibliotheekconvenant

Om de wettelijke taken van bibliotheken in heel Nederland nog steviger te verankeren, is in 2020 een convenant gesloten tussen de drie overheidslagen – de Rijksoverheid, het Interprovinciaal Overleg (IPO), de VNG en de drie bibliotheeklagen (de KB Nationale Bibliotheek, SPN (Samenwerkende POI's Nederland – de provinciale laag) en de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB). In dit Bibliotheekconvenant zijn afspraken gemaakt over de versterking van openbare bibliotheekvoorzieningen in Nederland en de rol die zij spelen in drie actuele maatschappelijke opgaven in de samenleving, namelijk:

1. De geletterde samenleving

De laaggeletterdheid en de afname van leesvaardigheid en leesplezier bij de jeugd is zorgwekkend. De expertise van de bibliotheek dient ingezet te worden om de leesvaardigheid en het leesplezier bij de jeugd te bevorderen.

2. Participatie in de Informatiesamenleving

De toenemende noodzaak om over digitale vaardigheden te beschikken als gevolg van de digitalisering in onze maatschappij maakt dat sommige inwoners minder goed meekomen in de samenleving. Bibliotheken bieden ondersteuning bij digitale dienstverlening en helpen burgers hun digitale kennis en vaardigheden te verbeteren.

3. Leven lang ontwikkelen

Ieder mens heeft het recht om zich blijvend te ontwikkelen op professioneel en persoonlijk vlak. De bibliotheek biedt een platform voor inwoners om hun vaardigheden te ontwikkelen.

Om de sleutelrol in deze maatschappelijke opgaven te vervullen en de toekomst van bibliotheekvoorzieningen te garanderen, is een samenhangend en samenwerkend bibliotheeknetwerk nodig. In de zomer van 2024 wordt een nieuw convenant 2024-2028 verwacht.

1.3 Nieuwe Amsterdamse koers

Amsterdams coalitieakkoord

Ook Amsterdam kent een aantal grote maatschappelijke opgaven, zoals de toename van ongelijkheid tussen verschillende groepen inwoners. Een van de hoofddambities van het Amsterdams Akkoord – het coalitieakkoord 2022-2026 – is het zijn van een solidaire stad. Dat betekent dat we soms ongelijk investeren om zo gelijke kansen voor alle Amsterdammers te creëren.

Om een solidaire stad te zijn, is samenwerking met maatschappelijke partners, zoals de bibliotheek, essentieel. Een belangrijke uitdaging in de stad is de vergaande ontlezing en de toename van (digitale) laaggeletterdheid. Amsterdammers, die niet goed kunnen lezen en schrijven, kunnen minder goed meedoen in de maatschappij. We willen dat kinderen weer plezier krijgen in lezen en dat zij gedurende hun hele schoolcarrière in contact blijven met boeken. De bibliotheek is hierin een onmisbare schakel. Het in het coalitieakkoord aangekondigde Leesoffensief heeft in deze bibliotheekvisie een belangrijke plek.

De bieb voor groei en ontwikkeling 2

De bieb voor groei en ontwikkeling

Alle kinderen worden geboren met talent, maar niet iedereen krijgt gelijke kansen om deze talenten te ontplooien en te ontwikkelen. De bibliotheek zet zich in om alle Amsterdammers een platform te bieden waar ze kunnen leren en zich kunnen ontwikkelen.

Een stabiele basis en toegang tot goed onderwijs zijn essentiële voorwaarden om te leren en zich verder te ontwikkelen. Ieder kind wordt geboren met talent en iedere Amsterdammer moet de kans te krijgen om talenten te ontplooien en te ontwikkelen. Zowel landelijk als in Amsterdam heeft een steeds grotere groep jongeren onvoldoende taal- en leesvaardigheid om later goed mee te doen in de maatschappij, laat staan om het allerbeste uit zichzelf te halen. Om deze trend te keren, investeren we waar dit het hardste nodig is. Op de eerste plaats in het onderwijs zelf, maar ook de bibliotheek is een essentiële partner voor leesbevordering, persoonlijke ontwikkeling en talentontplooiing voor Amsterdammers.

De bibliotheek faciliteert talentontplooiing van Amsterdammers in de breedste zin. De bibliotheek is niet meer de plek waar je alleen komt voor taal- en leesbevordering en kennis uit boeken. De bibliotheek is een plek die iedereen verwelkomt, waar mensen talenten ontwikkelen in de breedste zin van het woord. Of je nu het liefst bezig bent met taal, beeld of techniek.

Voor het thema groei & ontwikkeling hebben wij voor de bibliotheek de volgende ambities:

1. De bieb voorop voor een 'Liefde voor Lezen'.
  - De bieb naar school
  - De bieb als spil voor leesbevordering
2. De bieb faciliteert in de ontwikkeling van alle Amsterdammers.

2.1 De bieb voorop voor 'Liefde voor Lezen'

Nederlandse jongeren lezen steeds minder en met minder plezier, blijkt uit diverse onderzoeken. De taal- en leesvaardigheid van jongeren holt achteruit. Volgens het meest recente internationale PISA-onderzoek (december 2023) loopt zelfs een derde van de Nederlandse jongeren het risico laaggeletterd het onderwijs te verlaten. Om deze reden hebben de Onderwijsraad en de Raad voor Kunst en Cultuur opgeroepen tot een Leesoffensief⁴.

Ook steeds meer Amsterdammers hebben moeite met taal. Naar schatting heeft een op de zes Amsterdammers tussen de 16 en 65 jaar onvoldoende basisvaardigheden om goed mee te komen in de maatschappij. Hun kinderen

---

⁴ LEES! Een oproep tot een leesoffensief – Raad voor Cultuur en Onderwijsraad, juli 2019

hebben daardoor een grotere kans op een taalachterstand⁵. We noemen dit de cyclus van laaggeletterdheid. Op jonge leeftijd wordt een kind al belemmerd in het volledig behalen en benutten van eigen potentieel en talenten.

We spreken de ambitie uit om van Amsterdam de leeshoofdstad van Nederland te maken. Om de cyclus van laaggeletterdheid te doorbreken, lanceren we in Amsterdam het programma 'Liefde voor Lezen'. Daarmee geven we invulling aan de wens voor een Leesoffensief, uitgesproken in het coalitieakkoord. De ambitie van 'Liefde voor Lezen' is om kinderen tijdens hun hele schoolcarrière met boeken in aanraking te laten komen, hun leesplezier te vergroten en leesvaardigheid te bevorderen. Daarvoor werken we intensief samen met de bibliotheek, dé expert op het gebied van boeken en lezen. We investeren in de samenwerking tussen de bibliotheek en het onderwijs door middel van het programma 'de OBA op School'. Daarnaast trekken wij samen met de OBA op in andere initiatieven en programmering bij het programma 'Liefde voor Lezen'.

2.1.1 De bieb naar school

De bibliotheek heeft de expertise en het aanbod om lezen voor kinderen te bevorderen en een leescultuur tot stand te brengen. Om het bereik hiervan te vergroten, investeren we extra in het programma 'de OBA op School', de Amsterdamse variatie op het landelijke programma 'de Bibliotheek op School'. De eerste stap in dit programma is het leesplezier van kinderen vergroten. Leesplezier begint met de vrije keuze om te lezen wat je interessant vindt. De bibliotheek helpt scholen bij het samenstellen van een rijke boekencollectie die past bij de populatie van de school en de uiteenlopende interesses van kinderen. De boekencollecties worden vernieuwd en divers, inclusief en leeftijdsadequaet gemaakt. Waar mogelijk en relevant kan een deel van deze collectie meertalig zijn, want juist in je moedertaal lees je het gemakkelijkst en met het meeste plezier. We willen ook regelmatig leesevenementen op scholen organiseren, zoals voorleesuren en boekenclubs voor kinderen.

De volgende stap is leesbevordering. We faciliteren de leerkrachten en geven hen de handvatten om leesbevordering te stimuleren. Met leesconsulenten van de

OBA ondersteunen en trainen we leerkrachten in het opzetten van leesactiviteiten en voorleesmethodieken en leesroutines leren. Met Onderwijskennis Netwerk Amsterdam (ONA) gaan we samenwerken om een kennisinfrastructuur te bieden aan het basisonderwijs en deze blijvend te verbeteren. Daarnaast creëren wij als gemeente platformen dat (voor)scholen, de bibliotheek en andere organisaties bij elkaar brengen om strategieën voor het bevorderen van lezen te ontwikkelen.

Tot slotte maken leerlingen in het programma kennis met de bibliotheek zelf. We vinden het belangrijk dat elk kind de bibliotheek weet te ontdekken en te vinden, dat kinderen leren dat zij hier altijd terecht kunnen voor nieuwe avontuurlijke verhalen. Daarom spreken we de ambitie uit dat iedere Amsterdamse jongere vanuit primair onderwijs ten minste één keer in het basisonderwijs met de klas een bezoek brengt aan de OBA.

Visie op de aanpak

Met 'Liefde voor Lezen' willen we het leesplezier van kinderen op een zo jong mogelijke leeftijd bevorderen. Dan is de aanpak het meest effectief. We passen hierbij het principe 'ongelijk investeren voor gelijke kansen' toe, want onvoldoende taal- en andere basisvaardigheden liggen aan de basis van veel ongelijkheid in onze samenleving. We starten daarom in 2024 in de stadsdelen waar laaggeletterdheid het meeste voorkomt, namelijk Noord, Nieuw-West en Zuidoost. Op termijn is de ambitie om het programma over de hele stad uit te rollen.

Om kinderen zo vroeg mogelijk in hun ontwikkeling te ondersteunen, focussen we met 'de OBA op School' in beginsel op VVE- en PO-scholen. Aanvullend maken we een start met de bibliotheek op school in het voortgezet onderwijs en op mbo-scholen, aangezien ook daar jongeren te maken hebben met lees- en taalachterstanden.

Uitgangspunt: Gratis lidmaatschap voor docenten

Met deze beleidsvisie zetten we een stap vooruit door gratis basislidmaatschappen aan te bieden. Een belangrijke doelgroep voor wie we dat gaan doen zijn de leerkrachten in onze stad. Zij hebben een essentiële rol in het vergroten van leesplezier onder jongeren. Leerlingen hebben al recht op een gratis lidmaatschap. We willen voor hun docenten hetzelfde mogelijk maken. Immers, goed voorbeeld doet goed volgen. Het basislidmaatschap voor docenten maken we gratis zodat zij gemakkelijk toegang hebben tot alle

(kinder)boeken. Samen met de OBA gaan we in gesprek met het Rijk en de Koninklijke Bibliotheek om het basislidmaatschap uit te breiden naar digitaal.

2.1.2 De bieb als spil voor leesbevordering en taaleducatie

Promoten van lezen en liefde voor literatuur zit in het DNA van de bibliotheek. De talloze voorleesuurtsjes, boekenclubs en laagdrempelige literaire cafés van lokale bibliotheekvestigingen hebben een sleutelrol in het vormgeven van de leescultuur in onze stad. We trekken bij het programma 'Liefde voor Lezen' samen met de OBA op om bestaande initiatieven uit te breiden en nieuwe activiteiten te ontwikkelen. Daarin zoeken we ook de samenwerking met relevante partners.

⁵ Geletterdheid in zicht - <https://geletterdheidinzicht.nl/>

Uitgangspunt: 'Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid' uitrollen win de stad

In Zuidoost zijn wij samen met de OBA een pilot gestart in aansluiting op het landelijke project 'Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid'. Binnen dit project ontwikkelen we samen met partnerorganisaties, zoals scholen en welzijnsorganisaties, een integrale aanpak voor gezinnen van laaggeletterde opvoeders. Hiermee willen we de overdracht van laaggeletterdheid van ouder op kind voorkomen. De bibliotheek heeft hier een verbindende rol door de expertise op het gebied van leesbevordering en neemt ondersteunt ouders voor het creëren van een taalrijke thuisomgeving voor het hele gezin.

Uitgangspunt: Het plezier van thuis lezen

Het leesplezier van kinderen willen we niet alleen op scholen stimuleren. Ook het belang van thuis lezen onderstrepen wij. De voorleesprogrammering, die zich richt op (kersverse) ouders of grootouders, juichen wij toe. Ook zien wij potentie in het actief betrekken van rolmodellen die zich inzetten om het leesplezier te vergroten. Denk aan activiteiten met lokale schrijvers, populaire kinderboekenschrijvers en woordkunstenaars.

Hiervoor werken wij samen met partnerorganisaties. De Voorleesexpress, uitgevoerd door Diversion, zien wij als een succesvol voorbeeld waar vrijwilligers thuis voorlezen bij gezinnen met jonge kinderen met een taalachterstand. Aan ouders doen de vrijwilliger tegelijkertijd handreikingen om het voorlezen na verloop van tijd van ze over te nemen en boeken een blijvende plek te geven in het dagelijks leven.

Uitgangspunt: Meertaligheid benutten als kracht

In Amsterdam wonen veel mensen met een migratieachtergrond, waarbij Nederlands niet de moedertaal is. Wij zijn trots op onze multiculturele stad en de vele talen die ze hier spreken. Een gevolg hiervan is alleen ook dat kinderen op sommige plekken in de stad opgroeien in gezinnen, waar ze thuis weinig tot geen Nederlands spreken. Dit kan ertoe leiden dat ze thuis weinig of geen Nederlandse boeken lezen.

De bibliotheek is voorloper in de omarming van meertaligheid als kracht. OBA Oosterdok biedt al jaren onderdak aan 'Het Huis van Alle Talen', waar meertalige Amsterdammers boeken in hun moedertaal kunnen lenen en waar ze geregeld programma's rond de talen van Amsterdammers presenteren. Ook in buurtvestigingen is steeds vaker een meertalige collectie en programmering te vinden. Daarnaast zijn er in verschillende vestigingen voorleesuurtes voor

kinderen in hun moedertaal. We ambiëren dat in de toekomst lokale bibliotheekvestigingen ook een deel van de collectie aanbieden in de talen die ze spreken in de buurt waar de vestiging is. We onderzoeken met de OBA hoe we de meertalige collectie en programmering in de verschillende buurten nog beter kunnen aanbieden en onder de aandacht van Amsterdammers brengen.

Uitgangspunt: Toegankelijke taaleducatie voor wie dat nodig heeft

Naast de bovenstaande activiteiten, die vallen binnen de reikwijdte van het programma 'Liefde voor Lezen', heeft de bibliotheek een belangrijke rol in volwasseneneducatie. Voor volwassenen die moeite hebben met taal en andere basisvaardigheden hebben we in samenwerking met de OBA (en andere

partners) het 'Leef en leer'⁶ programma opgezet. Dit programma wijst Amsterdammers die beter willen leren lezen, schrijven, rekenen of de computer gebruiken, de weg naar gepaste hulp in de buurt. Ook ondersteunt en adviseert het programma (informele) organisaties in Amsterdam op het gebied van basisvaardigheden. 'Leef en leer' brengen wij de komende jaren gezamenlijk nog meer onder de aandacht, zodat Amsterdammers die (aanvullende) taaleducatie nodig hebben de OBA of een van onze partners weten te vinden voor hulp.

⁶ Over Leef en Leer! | Leef en leer! - Leef en leer!

TUMO center for creative technologies – initiatief uit Yerevan, Armenië

TUMO is een innovatief en gratis toegankelijk naschools onderwijsprogramma met de focus op creativiteit, technologie en design. Het programma richt zich op jongeren tussen de 12 en 18 jaar en is een combinatie van workshops, projectlabs en zelfstudie. Het doel is om jongeren, ongeacht hun opleidingsniveau of sociaal-economische achtergrond, in aanraking te brengen met de nieuwste technologieën.

TUMO, de OBA en de gemeente zijn voornemens om dit initiatief te faciliteren in de bibliotheek.

2.2 De bieb faciliteert in de ontwikkeling van Amsterdammers

Een van de wettelijke functies van een openbare bibliotheekvoorziening is mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie bieden. Deze functie interpreteren wij in brede zin. Ontwikkeling en educatie is in veel verschillende vormen aan te bieden. Samen met de bibliotheek delen we de ambitie dat iedereen recht heeft op een leven lang leren. De ene persoon doet dat door te lezen, de ander door te doen. Zoals in ons coalitieakkoord omschreven: 'Ieder talent dat zich niet heeft kunnen ontwikkelen, is een gemiste kans. En voor het ontplooiën van talent is het nodig om zich beschermd en gesteund te voelen door zijn omgeving'.

Alle Amsterdammers hebben het recht om tot bloei te komen, om te ontdekken welke talenten zij hebben en deze te ontwikkelen. We zien een belangrijke rol weggelegd voor de bibliotheek in het realiseren van deze uitspraak en het bevorderen van kansengelijkheid. Daar zoeken we actief de samenwerking voor op.

Uitgangspunt: De bieb als inspiratieplatform

De bibliotheek faciliteert de ontwikkeling en ontplooiing van Amsterdammers door een inspiratieplatform te zijn. De bibliotheek is voor iedereen, het is de plek waar alle Amsterdammers laagdrempelig binnen kunnen stappen en een breed en gevarieerd aanbod treffen voor hun persoonlijke ontwikkeling. Aanbod waar zij bewust voor naar de bibliotheek komen, maar ook aanbod dat zij voor het eerst leren kennen in de bibliotheek. De wereld van de bibliotheek is niet meer beperkt tot aanbod voor taal- en leeseducatie, maar baseert zich op de huidige tijdgeest en behoeften van de bezoekers van programmering over kunst en cultuur tot kunstmatige intelligentie en van muziek maken tot 3D-printers bedienen.

De bibliotheek is de plek waar een eerste introductie tot dit soort aanbod wordt geboden. Wij ondersteunen de OBA daar waar nodig om dit aanbod in lijn met de wensen van de bezoekers te houden, we faciliteren in samenwerkingen met mogelijke partners, indien gewenst, en juichen innovatieve programmering toe. Het onderstaande voorbeeld van TUMO is daar een inspirerend voorbeeld van.

Uitgangspunt: Leren met je handen, een maakoffensief

Leren doe je op verschillende manieren, zo ook met je handen. Daarom hebben wij financiële middelen beschikbaar gesteld om maakplaatsen in bibliotheken te realiseren. In een maakplaats leer en creëer je met je handen *21st century skills*; vaardigheden die nodig zijn om mee te blijven doen in de veranderende maatschappij. Dit loopt uiteen van knutselen en ontwerpen tot werken met lasersnijders en 3D-printers. Scholieren maken zo op vroege leeftijd kennis met techniek en technische beroepen, een kennismaking die wij belangrijk vinden in de ontwikkeling van een kind. In de maakplaatsen doen kinderen praktijkervaring op, leren zij nieuwe vaardigheden en ontwikkelen zij nieuwe talenten. Daarnaast leren ze samen te werken met leeftijdsgenoten. Nu zijn de maakplaatsen vooral gericht op onze jonge Amsterdammers. Met de OBA onderzoeken wij hoe we ook voor volwassenen maakapparatuur beschikbaar kunnen stellen.

Maakplaats 021 – OBA i.s.m. Gemeente Amsterdam

De maakplaatsen zijn op tien bibliotheekvestigingen te vinden en op een aantal scholen in de stad. Daarnaast is er een maakcoalitie gevormd met partijen die bijdragen aan de maaklessen. Tot 2026 ondersteunt de gemeente met middelen bij het neerzetten en laten landen van de programmering van de maakplaatsen. Daarna wordt verwacht dat de maakplaatsen bestendig zijn en zelfstandig gedekt door de bibliotheek en partners uit de coalitie.

Uitgangspunt: De kracht van cultuureducatie

Wij willen met de OBA onderzoeken hoe cultuureducatie te faciliteren is in de programmering voor leesbevordering. In de stad zijn verschillende cultuurorganisaties met wie samenwerking mogelijk is. Dit proces willen wij ondersteunen waar nodig. Uit onderzoek is gebleken dat cultuureducatie een positief effect heeft op de leesbevordering en vice versa⁷. Cultuureducatie introduceert andere leervormen om lezen te stimuleren en heeft plek voor de verschillende verhaalculturen van de wereld. Zo introduceert cultuureducatie bijvoorbeeld ‘belevend lezen’. Het verhaal van het boek wordt beeldend en pratend besproken, zo laat het kinderen genieten van verhalen en leren ze via verhalen emoties te uiten.

Uitgangspunt: Een studieplek op maat

Tot slot is de bibliotheek ook de plek waar Amsterdammers komen om individueel te leren of te studeren. De bibliotheek voorziet nu in ruimtes en studieplekken die zowel rust als reuring bieden. We vinden het belangrijk dat deze ruimtes aansluiten op de brede behoeftes van de stad. Met de OBA willen wij verkennen wat er nodig is om ook in studieplekken te voorzien voor studenten uit het praktijkonderwijs.

⁷ Rapport Sardes in opdracht van LKCA en Stichting Lezen 2023

De bieb

3

voor

verbinding

De bieb voor verbinding

De bibliotheek waar je welkom bent en laagdrempelig andere mensen kunt ontmoeten. Een plek waar je jezelf herkent en waar je je thuis voelt. Een plek waar je samen met buurtbewoners aan mee mag bouwen en waar je mede-eigenaar van bent.

In een stad die groeit en waar de ruimte schaars is, neemt het belang en de waarde van een lokale centrale ontmoetingsplek verder toe. De bibliotheek was altijd al die openbare ontmoetingsplek waar buurtbewoners uit verschillende lagen van de bevolking elkaar ontmoeten aan de leestafel, tijdens het voorleesuur voor kinderen of bij een literaire lezing. We bouwen voort op de verbindende functie van de bibliotheek en stimuleren samenwerkingen met andere lokale organisaties, zoals buurthuizen, bewonersorganisaties en maatschappelijke partijen. We faciliteren de OBA in haar ambitie om vanuit een gemeenschapsbasis de bibliotheek voor en door de buurt vorm te geven en zo de community library te realiseren.

De gemeente en de OBA hebben de ambitie een bibliotheek voor (en door) alle Amsterdammers te realiseren. Oog voor diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid is daar een belangrijk onderdeel van. We brengen samen met de OBA in kaart welke Amsterdammers zich nog onvoldoende thuis voelen in de bibliotheek en onderzoeken hoe we deze groepen beter aan kunnen spreken en bereiken. We ontwikkelen samen met de OBA een set principes aan de hand waarvan we

de ambities kunnen bereiken. Daarvoor gebruiken we de Code Diversiteit en Inclusie van de kunst- en cultuursector als uitgangspunt en passen deze waar nodig aan de specifieke situatie van bibliotheken aan. Randvoorwaardelijk voor een laagdrempelige en openbare publieksvoorziening is dat de bibliotheek een veilige en fijne omgeving biedt. Hier zorgen wij samen met de OBA voor.

Community Library:

“Een bibliotheek die mede wordt vormgegeven door een (deel van) de lokale gemeenschap. Deze bibliotheek draait niet (alleen) om collectie, maar ook om de kennis en kunde van de mensen in de gemeenschap. Met de bibliothecaris van nú, die conversatie, dialoog en uitwisseling faciliteert zodat nieuwe kennis kan ontstaan.”

David Lankes

De Amsterdammer aan het woord

Om goed in te (blijven) spelen op wat Amsterdammers willen en verwachten van de bibliotheek in de stad initiëren wij een jaarlijks onderzoek waar we de behoeftes van onze inwoners onderzoeken betreffende de invulling van de bibliotheek.

Voor het thema verbindende bieb hebben wij de volgende ambities:

1. De bieb voor en door de buurt
2. De bieb als knooppunt van de buurt
3. De bieb als ode aan de buurt

3.1 De bieb voor en door de buurt

Als gemeente juichen we de transitie naar *community library* die de OBA ingezet heeft, toe. We ondersteunen en faciliteren de bibliotheek daar waar het nodig is voor deze ambitie. Aan 'voor en door de buurt' geven we als volgt betekenis:

De sleutel aan de stad

De OBA spreekt in de Koers 2030 de ambitie uit om de sleutel van de bibliotheekvestigingen letterlijk aan de stad te geven. Amsterdammers en Amsterdamse organisatie worden 'mede-eigenaar' door het aanbod, de programmering en de inrichting van een lokale bibliotheek mede vorm te geven op basis van de specifieke behoeftes die leven in de buurt.

Het uiteindelijke aanbod dient voor iedereen in de buurt toegankelijk te zijn. De OBA spreekt het streven uit om de openingstijden van de vestigingen te verruimen om een grotere doelgroep te bereiken. Een streven dat wij als gemeente ondersteunen, zodat Amsterdammers, die in andere ritmes leven, de kans krijgen om de bibliotheek te bezoeken.

De bieb als huiskamer van de buurt

Amsterdam is rijk aan verschillende culturen en gemeenschappen en daarmee aan verschillende perspectieven en overtuigingen. Dat deze verschillende mensen elkaar ontmoeten, is niet vanzelfsprekend. De (lokale) bibliotheek biedt daar de mogelijkheid toe en wordt gezien als een van de (weinige) openbare plekken in onze stad waar mensen zich thuis en welkom voelen, ongeacht afkomst of maatschappelijke positie. Wij koesteren deze rol van de bibliotheek als huiskamer van de buurt die laagdrempelige ontmoetingen tussen buurtbewoners faciliteert.

De bieb als facilitator van dialoog

De genoemde diversiteit in de samenleving brengt een enorme rijkdom mee, maar kan soms ook leiden tot frictie, polarisatie en maatschappelijke segregatie. De bibliotheek heeft de wettelijke functie om naast ontmoeting ook debat te organiseren. Faciliteren van dialoog in de lokale gemeenschap is een belangrijke verantwoordelijkheid die de bibliotheek neemt en die wij als gemeente wederom koesteren. De bibliotheek biedt ruimte aan verschillende geluiden en perspectieven, zodat Amsterdammers een eigen mening kunnen vormen.

Living library

De organisatie Living Library – geïnspireerd op het in Kopenhagen ontstane concept 'Human Library' – faciliteert dialoog met personen die regelmatig met bepaalde vooroordelen te maken krijgen. Als bezoeker ga je in gesprek met een 'levend' boek. Het doel van dit programma is om vooroordelen te bestrijden en een positief kader te scheppen voor gesprekken die stereotypen ontkrachten. Don't judge a book by its cover. De Living Library strijkt ook geregeld in OBA-locaties neer.

3.2 De bieb als knooppunt van de buurt

Openbare bibliotheken nemen en krijgen een steeds grotere rol in maatschappelijke opgaven, zowel op stedelijk als lokaal niveau. De lokale bibliotheken vestigen zich in de haarvaten van de stad. Dagelijks stappen hier Amsterdammers binnen met verschillende vragen of behoeften. Wanneer de bibliotheek de benodigde expertise niet in huis heeft, helpt zij Amsterdammers actief op weg naar de juiste partij. Hiermee vervult de bibliotheek een gidsfunctie in de stad. Om haar maatschappelijke impact nog verder te vergroten, faciliteren we samenwerkingen tussen de bibliotheek, de gemeente en maatschappelijke en culturele organisaties. Zo versterken we de rol van de bibliotheek als knooppunt van de buurt. In het bijzonder ambiëren wij voor de bibliotheek de volgende ontwikkeling:

Een gezamenlijke voordeur met maatschappelijke en culturele organisaties

In veel wijken staat de bibliotheek actief in verbinding met partners en organisaties in de buurt. We onderzoeken samen met de OBA of het mogelijk en van toegevoegde waarde is om een bibliotheekvestiging de voordeur te laten delen met andere maatschappelijke of culturele organisaties. Inhoudelijke synergie vormt de basis voor de gezamenlijke huisvesting, zodat kruisbestuiving kan plaatsvinden. Dit kan zowel de samenwerking als de effecten van de programmering versterken. Voor Amsterdammers geldt dan dat zij slechts één voordeur hoeven te openen om een breed maatschappelijk en cultureel aanbod te vinden. Als gemeente zullen we dat faciliteren en ondersteunen waar dat mogelijk is.

Een mooi voorbeeld van inhoudelijke synergie en kruisbestuiving is de samenwerking tussen de OBA met de Publieke Omroep Amsterdam (POA). De POA, gevestigd in de OBA Oosterdok, organiseert met de bibliotheek 'OBA Live'. Talkshows die draaien om kennisuitwisseling, delen van netwerken, stimuleren van debat en talentontwikkeling.

3.3 De bieb als ode aan de buurt

Elke buurt in Amsterdam heeft een eigen identiteit. Om echt een bibliotheek voor de buurt te zijn, is het van belang dat deze identiteit terug te zien is in de lokale bibliotheek. Op het moment van binnenlopen wil je de cultuur van de buurt voelen. We zien graag dat bewoners zich herkennen in de verhalen van de collectie van de lokale vestiging.

Vanuit het *community library* gedachtegoed is de lokale gemeenschap ook hier mede verantwoordelijk voor. Bewoners delen hun perspectief van de buurt en nemen hun cultuur mee naar de bibliotheek. Input vanuit de buurt heeft invloed op de collectie, de programmering, maar ook op de uitstraling van de bibliotheek. Wij moedigen het bovendien aan om verhalen van lokale makers een plek te geven in het aanbod van de bibliotheek. In alle buurten wonen lokale schrijvers of kunstenaars voor wie de bibliotheek een mooi platform kan zijn om hun talent te etaleren. Met maatwerk ontplooit elke OBA-locatie zich dan tot een unieke bibliotheek met een eigen identiteit.

OBA Molenwijk

In de OBA Molenwijk delen ze al letterlijk een gezamenlijke voordeur. In deze OBA-vestiging is ook Buurtteam Amsterdam gevestigd. Bij een buurtteam kunnen Amsterdammers terecht met vragen over maatschappelijke thema's, zoals zorg, wonen, gezondheid, werk, geld, ontmoeten en veiligheid.

De bieb

voor digitale participatie 4

De bieb voor digitale participatie

Een bibliotheek die toegang biedt tot de digitale wereld. De plek waar je, ongeacht je digitale kennis, zonder schaamte terecht kunt met vragen. Waar jouw digitale veiligheid voorop staat en waar je wordt aangemoedigd om digitale vaardigheden te ontwikkelen.

Digitalisering en technologische ontwikkelingen volgen elkaar in rap tempo op en hebben een grote impact op onze samenleving. Steeds meer diensten, die wij in de fysieke samenleving gebruiken, worden digitaal of zijn alleen nog digitaal te gebruiken. Er bloeit bovendien een wereldwijde digitale samenleving op, waar de spelregels en wetten net even anders zijn dan in de fysieke wereld. Wie niet mee kan komen in de digitale wereld krijgt het ook moeilijk in de dagelijkse samenleving. De ongelijkheid in onze maatschappij neemt daardoor nog meer toe.

Wij werken aan een samenleving waar alle Amsterdammers over voldoende digitale vaardigheden beschikken om goed mee te doen aan de digitale wereld van vandaag en van de toekomst. De bibliotheek is in deze opgave een essentiële partner.

De bibliotheek is een plek voor kennis en informatie, waar Amsterdammers ook laagdrempelig digitale ondersteuning kunnen krijgen en hun vaardigheden kunnen ontwikkelen. We versterken de huidige programmering en stellen de OBA in staat om deze door te blijven ontwikkelen.

Voor dit thema hebben wij voor de bibliotheek de volgende ambities:

1. De bieb voor digitale inclusie
2. De bieb versterkt digitale kennis en vaardigheden

4.1 De bieb voor digitale inclusie

Toegang tot de digitale wereld is nog niet voor iedereen vanzelfsprekend. De digitale kloof groeit. Ongeveer twintig procent van de Amsterdammers kan zich niet digitaal redden op dit moment. Daarnaast heeft veertien procent van de Amsterdammers met een lager inkomen geen computer, laptop of tablet thuis⁸. Tegelijkertijd zijn steeds meer essentiële diensten alleen digitaal te bereiken, zoals de meeste overheidsdiensten. Digitale ongelijkheid gaat vaak gepaard met andere maatschappelijke uitdagingen, zoals werkloosheid, laaggeletterdheid, schulden of sociaal isolement. Digitaal meedoen is geen luxe, maar een basisbehoefte. Zodoende zetten we ons met de bibliotheek in voor digitale inclusie.

⁸ Agenda Digitale Stad 2023-2026

De Cyberbank (pilot) – Initiatief van Cybersoek i.s.m. OBA

Bij de Cyberbank kunnen Amsterdammers met een Stadspas met groene stip terecht om laptops te lenen. Organisaties kunnen oude laptops doneren, deze knappen jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt vervolgens op. Daarnaast biedt Cybersoek op drie locaties in de stad gratis cursussen en activiteiten aan op het gebied van digitale vaardigheden om op een laagdrempelige manier hulp te bieden in de wijk

Uitgangspunt: Veilige toegang tot internet, computers en printers in de bibliotheek

Voor deelname aan de digitale samenleving is een veilige toegang tot internet, computers en printers een randvoorwaarde. Een op de tien Amsterdammers met een lager inkomen heeft thuis geen toegang tot internet. Veilige toegang tot wifi-netwerken is van essentieel belang. Wij juichen toe dat de OBA in de bibliotheekvestigingen gratis toegang biedt tot Publicroam en Eduroam.

Daarnaast heeft een aanzienlijk deel van de Amsterdamse bevolking thuis geen computer of laptop ter beschikking. We vinden het belangrijk dat toegang tot een computer mogelijk is in de bibliotheek, zodat iedereen digitaal mee kan doen op een prettige manier.

Uitgangspunt: Innovatie van de klassieke collectie

De fysieke collectie van de bibliotheek heeft door de jaren heen verschillende vormen gehad. De collectie bestond aanvankelijk alleen uit boeken en blad-muziek, waarna het groeide met andere media, zoals cd's, videobanden en later dvd's. De opkomst van nieuwe technologieën heeft verandering teweeggebracht in de fysieke collectie van de bibliotheek, waardoor met name de audiovisuele items verdwenen. Nieuwe technologische ontwikkelingen en maatschappelijke opgaven gaan gepaard met nieuwe of andere behoeften.

Op het gebied van digitale inclusie, zien wij potentie in het innoveren van de klassieke collectie van de bibliotheek. Zo kan de collectie onder andere worden verruimd met digitale apparaten. Wij zijn samen met de OBA, de VNG en de Alliantie Digitaal Samenleven een pilot gestart waarin via de IDO's laptops bij de OBA geleend kunnen worden. Op basis van de uitkomst van deze pilot verkennen we met de OBA welke samenwerkingen nog meer mogelijk zijn in de toekomst.

Uitgangspunt: De bibliotheek biedt digitale ondersteuning

In achttien OBA-locaties is een Informatiepunt Digitale Overheid (IDO) gevestigd. Bij een IDO kunnen burgers fysiek en gratis terecht voor hulp en begeleiding bij het gebruik van digitale overheidsdiensten en andere computervragen. Hier krijgen mensen ondersteuning in het gebruik van DigiD of bij bijvoorbeeld de belastingaangifte. IDO's worden vanuit landelijke wetgeving en financiering gerealiseerd. Als gemeente onderstrepen wij het belang van deze ingezette landelijke koers. De bibliotheek is breed verspreid in de stad en biedt laagdrempelige toegang tot deze dienstverlening aan wie dat nodig heeft. Als gemeente willen wij de bibliotheek ondersteunen daar waar nodig om de IDO's goed te laten opereren.

4.2 De bieb versterkt digitale kennis en vaardigheden

De toenemende digitalisering brengt verschillende uitdagingen mee. De huidige generatie jongeren is opgeroeid met internet en sociale media, waardoor hun online en offline leven onlosmakelijk met elkaar verweven zijn. Denk bijvoorbeeld aan de verspreiding van 'fake nieuws' of de grootschalige effecten van online shaming in de offline wereld. Gevolgen hiervan zijn dat sociale media de mentale gezondheid van jongeren onder druk zetten en dat onder andere door de verspreiding van online desinformatie polarisatie in de stad toeneemt. Om Amsterdammers zo goed mogelijk bestand te maken tegen deze uitdagingen, is voortdurende digitale ontwikkeling van belang. Vergroten van digitale kennis, zoals mediawijsheid en vaardigheden, draagt bij aan het weerbaar maken van Amsterdammers en daarmee aan hun participatie in de digitale samenleving.

Uitgangspunt: De bibliotheek versterkt digitale vaardigheden en weerbaarheid

De bibliotheek biedt naast digitale ondersteuning ook ruimte voor digitale ontwikkeling en weerbaarheid. Van het leren gebruiken van basisfuncties, als internet en e-mail, tot het aanleren van veiligheidsbesef of nieuwe vaardigheden voor mensen die al over basiskennis beschikken. Binnen het programma 'hulp bij digitaal'⁹ biedt de OBA een breed en waardevol pakket aan voor het ontwikkelen van digitale basisvaardigheden. Binnen het samenwerkingsverband 'Ecosysteem Digitale Veiligheid'¹⁰ werken wij met de OBA en andere partners samen om een gezond en veilig cyberland-schap te verkrijgen. Digitale weerbaarheid is hier een onderdeel van. De OBA zet zich onder andere in om collectief digitaal veiligheidsbewustzijn te vergroten door online educatie en bewustwordingsprogramma's, zoals HackShield.

Voor Amsterdammers die al over basiskennis beschikken, is andere programmering nodig om hen te prikkelen. Programmering die hen kennis laat maken met de nieuwste technologische en digitale ontwikkelingen, zoals kunstmatige intelligentie of vaardigheden, zoals coderen en programmeren. We verkennen met de OBA welke mogelijkheden er zijn om aan de behoeften

HackShield – OBA i.s.m. gemeente Amsterdam

Dit is een online educatief en bewustwordingsprogramma over digitale veiligheid voor jongeren tussen acht en twaalf jaar. Op een interactieve spelende wijze leren kinderen bewust omgaan met het internet en zich te wapenen tegen cybercriminaliteit. Zij leren onder andere om valse internetlinks te herkennen en hoe zij sterke wachtwoorden kunnen maken.

⁹ OBA-hulp bij digitaal: [Hulp bij digitaal \(oba.nl\)](https://hulpbijdigitaal.oba.nl)

¹⁰ Agenda Digitale Stad 2023-2026

Medialabs – POA i.s.m. (lokale netwerk) OBA

De medialabs bevatten een lesprogramma over thema's als mediawijsheid, contentcreatie en distributie, ontwikkelt door POA, OBA en partners voor jong en oud. Mensen uit de buurt worden benaderd om verhalen te maken, met elkaar in gesprek te gaan en op een veilige manier kennis te maken met media. De OBA-vestigingen faciliteren deze labs. In deze labs worden nieuwe talenten ontdekt en ontwikkeld. In de samenwerking met POA liggen ook mogelijkheden voor mensen om door te stromen naar stages of werkplekken.

De eerste medialabs zijn gevestigd in Nieuw-West. De komende jaren zullen nog meer Medialabs worden ontwikkeld met audio- en video-opname mogelijkheden, in Noord, Zuidoost en Oost.

op dit thema te voldoen. Een mooi voorbeeld is het naschoolse onderwijsprogramma 'TUMO' dat de OBA samen met de gemeente, Codam en Sofronie Foundation in Zuidoost gaat aanbieden.

Uitgangspunt: De bibliotheek bevordert de mediawijsheid van de Amsterdammer

Het internet en digitale media bieden een wereld aan informatie, maar niet iedereen is in staat om hier op de juiste manier mee om te gaan. Amsterdammers moeten over de juiste kennis en vaardigheden beschikken om digitale media op waarde te schatten en gezond te gebruiken. De bibliotheek is een expert op het gebied van zoeken, vinden en evalueren van informatie. Daarom is dit de ideale plek waar mensen kunnen leren om mediawijs¹¹ te worden. Dit kan de bibliotheek niet alleen. We verkennen en faciliteren de samenwerking met maatschappelijke, culturele of zorgpartners om expertise op maat te bieden. Zo is de GGD te betrekken bij vragen rondom mediaopvoeding en de Publieke Omroep Amsterdam (POA) om Amsterdammers op een creatieve manier kennis te laten maken met mediawijsheid. Dit laatste doet de OBA sinds kort in de vorm van medialabs.

¹¹ Mediawijsheid gaat over actief, kritisch en bewust omgaan met digitale media

De bibliotheek

in de

5

groeien de stad

De bibliotheek in de groeiende stad

Meer inwoners betekent dat er ook meer plek moet zijn voor maatschappelijke voorzieningen. Meer plek voor parken, schoolgebouwen, cultuurplekken en ook meer plek voor bibliotheken. Wij vinden het essentieel dat alle Amsterdammers toegang hebben tot een bibliotheekvoorziening. Dat betekent dat er voor elke inwoner een bibliotheek bereikbaar moet zijn. Het vestigingsnetwerk van de OBA, het totaal van alle openbare bibliotheekvoorzieningen in de stad, dient daarom aan te sluiten op en mee te bewegen met deze groeiende stad.

5.1 De bieb is voldoende bereikbaar en toegankelijk, nu en in de toekomst

Iedere Amsterdammer heeft recht op laagdrempelige toegang tot de bibliotheek, nu en in de toekomst. De OBA heeft hier invulling aan gegeven door de afgelopen jaren een stevig vestigingsnetwerk op te bouwen dat geresulteerd heeft in een brede verspreiding van bibliotheekvoorzieningen in de stad.

Uitgangspunt: een strategische spreidingsbenadering

Nu groeit de stad harder dan ooit en tegelijkertijd is de ruimte in onze stad steeds schaarser. Om een laagdrempelig, toegankelijk en bereikbaar bibliotheeknetwerk in stand te blijven houden, ontwikkelen wij in samenwerking met de OBA een strategische spreidingsvisie. Samen bespreken wij hoe we het vestigingsnetwerk van de bibliotheken toegankelijk, bereikbaar en wendbaar houden in de toekomst en welke kritische keuzes we daarvoor dienen te maken. Er komen nieuwe delen in de stad bij, zoals Havenstad, en Weesp is in 2022 bij Amsterdam gevoegd. Ook zijn huidige buurten op sommige plekken nog dichter bevolkt. Op basis van deze groei kleuren wij met de OBA de toekomstige kaart van de stad in daar waar bibliotheken gewenst zijn. Een officiële bibliothekenorm voor gemeenten bestaat momenteel niet.

De OBA hanteert zelf de norm van een bibliotheekvestiging per 30.000 inwoners. Hoe groot deze vestiging dient te zijn om de buurt te bedienen, is niet gedefinieerd. Als gemeente streven wij een toekomstige spreidingsbenadering na die verder bouwt op dit uitgangspunt, maar ook meer ruimte laat voor een integrale, maatschappelijke afweging. De volgende principes zijn volgens ons daar de eerste bouwstenen voor.

- **In de basis willen we een gelijkwaardige verdeling van het aantal bibliotheken per inwoners**

De richtlijn van 30.000 inwoners per bibliotheek geeft een goede indicatie van hoeveel inwoners een bibliotheek effectief kan bedienen. We starten de spreidingsbenadering vanuit het uitgangspunt dat er binnen de grenzen van elk stadsdeel genoeg bibliotheken zijn om een goede dienstverlening te bieden aan de inwoners van ieder stadsdeel.

- **De bibliotheek dient altijd bereikbaar te zijn**

Genoeg bibliotheekvestigingen voor de stad alleen is niet voldoende. Het is essentieel dat de bibliotheekvoorziening voor iedere Amsterdammer bereikbaar is. Om laagdrempelige toegang tot de bibliotheek te garanderen, dient deze dichtbij te zijn voor iedereen. In een dichtbevolkt stadsdeel als Amsterdam-West kan het aantal inwoners een goede richtlijn zijn, terwijl voor meer uitgestrekte gebieden als Amsterdam-Noord ook de afstand mee kan spelen. Daar is soms lokaal maatwerk voor nodig. Een bezoek aan de bibliotheek moet een spontane gebeurtenis kunnen zijn, geen onderneming die veel moeite en tijd kost. In de spreidingsbenadering willen we hier genuanceerd naar kijken.

Uitgangspunt: een flexibel en innovatief vestigingsnetwerk

Naast de hierboven geformuleerde principes voor een strategische spreidingsbenadering zetten we in op een toekomstbestendig bibliothekenetwerk dat mee kan bewegen met de vraagstukken en behoeftes van de stad.

We vinden het belangrijk dat elke bibliotheeklocatie in de stad diensten en programmering biedt die aansluiten op de lokale behoeftes en benodigdheden van de buurt, ook wanneer deze veranderen met de tijd. Zodat de bibliotheek als locatie en als voorziening flexibel meebeweegt wanneer dat nodig is.

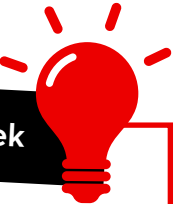

Daarnaast zien we toekomst in het verrijken van het vestigingsnetwerk met innovatieve bibliotheekvormen. Hier heeft de OBA al de eerste stappen in gezet met de komst van tijdelijke bibliotheekvoorzieningen, in de vorm van OBA Next Labs. We ambiëren een doorontwikkeling van deze stap met bijvoorbeeld de komst van tijdelijke, kleine, bewegende en/of nieuwe vormen van bibliotheekvoorzieningen. Een bibliotheekvoorziening hoeft niet altijd een gebouw te zijn. Met name daar waar de bibliotheek nog niet bereikbaar en toegankelijk is in de stad, zien we deze witte vlekken op de kaart graag ingevuld met innovatieve oplossingen als pop-up-bibliotheken, een bibliotheek hotspot of andere vormen.

Uitgangspunt: een bibliotheek daar waar deze het hardst nodig is

Niemand heeft meer recht op een bibliotheek dan een ander. De bibliotheek dient voor iedereen toegankelijk en bereikbaar te zijn. Vanuit deze waarden wordt het vestigingsnetwerk vormgegeven. Gelijktijdig zien we in onze samenleving een ontwikkeling van groeiende ongelijkheid. Juist in deze tijden dient de bibliotheek beschikbaar te blijven voor iedereen en te voorzien in de brede behoeften die onze inwoners hebben. De geformuleerde spreidingsbenadering is leidend. We willen echter boven op deze benadering onderzoeken of het van toegevoegde waarde is om te investeren in (innovatieve) bibliotheekvoorzieningen daar waar dit het meest nodig is.

De mobiele bibliotheek

In Finland zijn mobiele bibliotheken als bibliotheekvoorziening ontwikkeld, vooral in de vorm van de 'bibliotheekbus'. De bibliotheekbus bedient de gebieden in het land die geen lokale bibliotheek in de buurt hebben. Dit gebeurt zowel op landelijk als op stedelijk niveau. Ook zijn er mobiele bibliotheekvoorzieningen in verzorgingstehuizen en ziekenhuizen, daar komt de bibliotheek naar mensen toe die zelf niet meer naar de bibliotheek kunnen komen.

Huisvestingskader

In bijlage 1 'huisvestingskader' gaan we verder in op concrete uitgangspunten voor de huisvesting van de bibliotheekvoorzieningen van de OBA.

Next

OBA

9

OBA Next

De komst van OBA Next in Kraaiennest, Amsterdam-Zuidoost zet kracht bij het belang van de bibliotheek voor de samenleving. De OBA Next zal het nieuwe vlaggenschip worden van de OBA. Een bibliotheek van wereldformaat die uitblinkt op innovatie en duurzaamheid en die vanuit een gemeenschapsbasis werkt. Met de OBA Next wordt een grootstedelijke bibliotheek gerealiseerd die alle Amsterdammers bedient. Enerzijds door de ontmoetingsplek waar de energie van het stadsdeel voelbaar aanwezig is en de programmering drijft. Anderzijds door te leren en te experimenteren met innovatieve programma's. Wat in de OBA Next succesvol is, wordt uitgerold naar andere vestigingen. De programmering staat hierdoor niet vast, maar beweegt flexibel mee met de wensen en invulling van de (lokale) Amsterdamse gemeenschap.

OBA Next wordt ingebed in het sociaal-maatschappelijk weefsel van Zuidoost. De keuze voor dit stadsdeel is bewust om kansgelijkheid voor alle Amsterdammers te bevorderen. Dit sluit eveneens aan bij de ambities van het college en het Masterplan Zuidoost. De bibliotheek komt in het snelst groeiende stadsdeel van de stad, waar het grootste percentage jongeren woont, maar waarvan een derde opgroeit in armoede en waar velen zich niet gehoord en niet gezien voelen.¹² De OBA Next richt zich onder andere op de generaties van de toekomst, op kinderen, jongeren en jongvolwassenen, en zet hun verbeeldingskracht en creativiteit centraal. De bibliotheek die hen in staat stelt om te leren, te ontwikkelen en geïnspireerd te raken op een manier die bij hen past, rond thema's die hen raken.

“Wij zien dat u echt heeft geluisterd naar ons. En met ons bedoel ik niet alleen wij in Kraaiennest, maar iedereen in Amsterdam. Er is inspraak geweest vanuit mensen van heel Amsterdam, er is duidelijk te zien dat wij gehoord werden,” vertelt K-buurtbewoner Damian.

¹² Locatieonderzoek OBA Next, O&S 2019

Innovatief en duurzaam

OBA Next vraagt architectonisch om een bijzonder gebouw dat inspirerend en uitnodigend is met een flexibel karakter voor een hoge toekomstwaarde. Een gebouw dat bekend staat als publiek en duurzaam gebouw dat door het open ontwerp uitstraalt wat er binnen gebeurt. Het is van belang dat alle Amsterdammers zich welkom voelen om binnen te stappen en dat het gebouw voor iedereen vanuit de stad, met of zonder beperking toegankelijk is. De belangrijkste uitdaging is om vanuit een integraal duurzaamheidsconcept een gebouw te ontwerpen dat flexibel aan te passen is aan diverse functies en ruimtevragers en dat het ontwerp duurzaam te exploiteren kan worden.

Programmering voor en door Amsterdammers

Gezamenlijk de programmering van OBA Next vormgeven, is een belangrijk onderdeel in het toekomst bestendigen van de bibliotheek in een veranderende samenleving. Samen met internationale, stedelijke en lokale maatschappelijke en culturele partners zal de OBA in de OBA Next programma's ontwikkelen die gevarieerd en laagdrempelig toegankelijk zijn. De programmering zal zich richten op een innovatie-agenda, die gaat over de wereld van morgen. Een bibliotheek waar allerlei ontwikkelingen en concepten worden uitgetest die voorsorteren op een toekomstig bibliotheekconcept, de nieuwe bibliotheek wordt hier dagelijks uitgevonden. OBA Next zal een flexibel karakter hebben om mee te bewegen met de nieuwste ontwikkelingen van de stad. Op deze manier zal OBA Next de motor zijn achter de vernieuwing van de programmering van alle andere vestigingen van de OBA.

Oodi Library – Helsinki

Voor het participatief bouwen aan een nieuwe bibliotheek is er veel te leren van de totstandkoming van de Oodi, de centrale bibliotheek in Helsinki. Daar is gewerkt met twee experimentele labs, waar bewoners actief zijn gevraagd om mee te denken over het gebouw en de functies. Aan de participanten is gevraagd hoe de bibliotheek een ode aan de stad kan vervullen – Oodi betekent letterlijk ode. De antwoorden op deze vraag zijn vereeuwigd in de hoofdtrap van het gebouw.

Nu het gebouw een paar jaar staat, zijn gaandeweg veranderingen doorgevoerd in de programmering en het interieur als gevolg van de veranderende behoeften van de Helsinkiërs. Zo is een vergader-ruimte omgebouwd tot grote keuken en eetkamer waar samen gedineerd kan worden.

7

Samenwerking

Samenwerking

We erkennen de waarde van de OBA voor de stad en zien grote waarde in de transitie die de bibliotheek in heeft gezet naar de bibliotheek die het nu is met maatschappelijke verantwoordelijkheid. Met deze beleidsvisie versterken en verstevigen wij ook onze samenwerking. De Koers 2030 heeft een inhoudelijk sterk fundament gelegd dat wij dankbaar tot ons hebben genomen en waaraan de ambities in deze beleidsvisie gespiegeld zijn. De samenwerking tussen de OBA en de gemeente uit zich op verschillende niveaus, van lokaal tot internationaal.

Lokaal

De maatschappelijke uitdagingen van de samenleving wortelen in de straten en buurten van de stad. Dat maakt structurele samenwerking op lokaal niveau essentieel. In de stadsdelen en Weesp werken wij vanuit de gemeente gebiedsgericht en identificeren we gebiedsopgaven. Ook de bibliotheken werken buurtgericht en krijgen informatie over lokale uitdagingen en behoeftes. De samenwerkingen in de stadsdelen worden geïntensiveerd om deze leefwerelden dichter bij elkaar te brengen. In de meer kwetsbare gebieden hebben we specifieke aandacht voor veiligheid.

Stedelijk

We werken aan een stabiele basis voor de samenwerking door:

- Een *governance*-structuur in te richten, waar periodiek overleg plaatsvindt tussen de OBA en de gemeente over o.a. inhoudelijke ambities en financiële verantwoording van de subsidieverlening.
- De gezamenlijkheid op te zoeken in de strategische doelstellingen van de OBA en van de gemeente door elkaars inhoudelijke programmalijnen te spiegelen en af te stemmen.
- Jaarlijks structureel bestuurlijk overleg tussen de OBA en de verantwoordelijke wethouder(s) te organiseren.

Landelijk

Samen met de OBA verstevigen we de structurele samenwerking in het bredere bibliotheeknetwerk en met de G4 (Den Haag, Utrecht, Rotterdam en Amsterdam) in het bijzonder. Deze gemeenten hebben soortgelijke grootstedelijke uitdagingen en kansen voor de bibliotheek. In dit samenwerkingsverband willen we met andere gemeenten actief kennis uitwisselen.

Europees

Ook in Europa staat de rol van bibliotheken in grote maatschappelijke uitdagingen volop in de belangstelling. De bibliotheek wordt gezien als verbinder met een culturele functie, een plek voor het ontwikkelen van vaardigheden en Europese waarden als democratie en burgerschap.¹³ Wat bibliotheken doen aan formeel en informeel onderwijs, duurzame ontwikkeling, inclusie en buurtopbouw is op Europees niveau nog maar weinig gedocumenteerd en geborgd. De impact, data en resultaten van het werk van bibliotheken is nog te weinig bijgehouden in statistieken. In samenwerking met de OBA wisselen we in Europees verband meer van deze kennis uit, omdat hier kansen liggen om verder te ontwikkelen en te borgen. Als hoofdstedelijke gemeente en bibliotheek kunnen we leren van andere Europese hoofdsteden, die soortgelijke stedelijke uitdagingen ervaren en vice versa.

The European Challenge – OBA i.s.m. European Cultural Foundation

In september 2024 zullen onder het project The European Challenge in Amsterdam 56 bibliotheken uit verschillende Europese landen samenkomen om over deze veranderende rol te spreken, kennis uit te wisselen en een belangrijke volgende stap zetten in de samenwerking. De OBA en Amsterdam vervullen een belangrijke voorbeeldfunctie in Europa over hoe met burgers, inclusie en digitalisering samen te werken aan deze belangrijke functie van een plek van samenkomst, uitwisseling en vrijheid.

¹³ Cultural Affairs Committee (CAC) 13 oktober 2023, Raad van de Europese Unie

Financieel kader

8

Financieel kader

Tabel 1. Financiering OBA

Financiering OBA	2023	2024
Exploitatiesubsidie	€ 26.251.363	€ 27.616.000
Huursubsidie OBA	€ 4.097.174	€ 4.418.673
Ontwikkelbegroting OBA Next	€ 893.000	€ 893.000
SPUK IDO	€ 847.611	€ 847.611
SPUK Bieb	-	€ 1.319.704
'Liefde voor Lezen'	-	€ 500.000
'Leef & leer'	€ 450.469	€ 467.907

Structurele subsidie

De OBA ontvangt jaarlijks subsidie van de gemeente voor de exploitatie, inclusief de exploitatie voor de vestiging Weesp. Ook ontvangt de OBA jaarlijks een huursubsidie voor de huur van de vestiging OBA Oosterdok.

Incidentele subsidie

Naast de structurele jaarlijkse exploitatie- en huursubsidie ontvangt de OBA incidentele gelden:

OBA Next Ontwikkelbegroting

Bij de begroting 2021 is door het College en de Raad besloten dat een integrale aanpak voor de vernieuwing van de OBA gewenst is. Er is ingestemd om de Ontwikkelbegroting OBA Next, de kosten van € 5 miljoen voor de periode 2021 tot en met 2026, te dekken uit de in 2025/2026 beschikbare exploitatielasten voor OBA Next.

'Liefde voor Lezen'

Voor de uitvoering van het programma 'Liefde voor Lezen', zoals beschreven in hoofdstuk 2, worden stimuleringsgelden van het ministerie van OCW ingezet.

Daarnaast wordt een aanvullende gemeentelijke bijdrage gevraagd. Voor de komende drie jaar is dit in totaal € 3,1 miljoen, waarvan € 0,5 miljoen voor 2024 beschikbaar is gesteld. Voor 2025 gaat het om een bedrag van € 1.264.369 en voor 2026 om een bedrag van € 1.307.635. De financiering wordt gedekt in programma 5 Onderwijs. De ambitie van ‘Liefde voor Lezen’ is om op termijn het programma nog breder in de stad uit zetten. Hoe dit vorm te geven vanaf 2027 wordt separaat in de presentatie van de beleidsbrief ‘Liefde voor Lezen’ bekend gemaakt.

‘Leef & leer’

Voor het tegengaan van laaggeletterdheid, zie hoofdstuk 2, wordt het samenwerkingsverband Leef & leer gesubsidieerd. Dit jaar is daar € 467.907 voor verleend.

Landelijke financiering

De OBA ontvangt ook financiering van het Rijk middels subsidieverlening door de gemeente. De Bibliotheekwet wordt herzien en de zorgplicht, die gemeenten de wettelijke taak geeft om inwoners toegang te bieden tot een volwaardige bibliotheek, wordt per januari 2027 ingevoerd. Om deze transformatie de komende jaren te ondersteunen, heeft het Rijk per 2023 middelen vrijgesteld in de vorm van een Specifieke Uitkering (SPUK). Deze aanvraag dient via de gemeente verleend te worden. Voor de bibliotheek zijn momenteel twee SPUK-gelden beschikbaar:

SPUK Verstevenen Bibliothekennetwerk

De SPUK Verstevenen Bibliothekennetwerk (SPUK Bieb) is een eenmalige subsidie voor de verbetering en professionalisering van de bibliotheekvoorziening en het vestigingsnetwerk. Het geld is in te zetten voor het realiseren van een nieuwe bibliotheekvestiging, voor het verruimen van openingstijden of om van een afhaalpunt een volwaardige vestiging te maken.

Amsterdamse invulling:

De OBA heeft maximaal gebruikgemaakt van de SPUK door vier activiteiten aan te vragen. Met de SPUK-middelen wordt het vestigingsnetwerk verstevigd door twee tijdelijke vestigingen onder de noemer van OBA Next Lab te openen en zijn de openingstijden van twee bibliotheekvestigingen (OBA Molenwijk en OBA Sloterveer) verruimd.

Voor de uitvoering van deze activiteiten in 2023-2024 is een bedrag van € 1.650.750 aangevraagd. Bij toekenning van de aanvraag ontvangt de gemeente van het ministerie van OCW maximaal tachtig procent van de lasten, totaal € 1.320.000. De regeling vereist een eigen bijdrage van twintig procent van de lasten, zijnde € 330.750. Dit matcht de gemeente door bij te dragen vanuit de periodieke begrotingssubsidie aan de OBA in 2023-2024.

SPUK Informatiepunten Digitale Overheid

Per 1 januari 2023 hebben gemeenten de regiefunctie gekregen over de Informatiepunten Digitale Overheid (IDO's) in de lokale bibliotheken. Voorheen lag deze functie bij de KB. Voor de realisatie en instandhouding van IDO's ontvangen gemeenten een specifieke uitkering (SPUK IDO). Iedere inwoner moet gebruik kunnen maken van de IDO's en daarom ontvangt elke gemeente per inwoner een basisbedrag van € 0,83 (peildatum 1 januari 2022). In de verdeling van deze specifieke uitkering is rekening gehouden met het aantal lager opgeleiden in een gemeente.

Amsterdamse invulling:

Aan de gemeente Amsterdam is voor dit jaar in totaal € 847.611 toegekend. De OBA zal dit bedrag besteden voor de instandhouding van de huidige IDO's in het vestigingsnetwerk in Amsterdam en voor de realisatie van nieuwe informatiepunten. Daarnaast wordt vanuit deze middelen geïnvesteerd in het vergroten van het (lokale) netwerk van maatschappelijke organisaties rond de Informatiepunten Digitale Overheid die voor de inwoners van de gemeente relevant zijn.

De bieb blijft

De coronacrisis heeft financiële impact gehad op de gemeentelijke begroting. Structurele inkomsten, die onderdeel waren van de begroting, zijn langdurig weggefallen. Dit heeft geleid tot bezuinigingen en moeilijke keuzes. In de gemeentelijke begroting 2021 is aangekondigd dat als gevolg van het herstelplan 'samen sterker uit de crisis' er minder geld beschikbaar is voor de OBA, namelijk een structurele taakstelling van € 1.500.000¹⁴. Op basis van het

¹⁴ Begroting 2021 gemeente Amsterdam, 22 oktober 2020

amendement ‘de bieb blijft’¹⁵ is besloten om de gevraagde bezuiniging te temporiseren. Dit is als volgt gerealiseerd: vanwege de opgelopen vertraging van de realisatie van OBA Next is besloten om de hiervoor gereserveerde exploitatiemiddelen in te zetten om de structurele taakstelling op de OBA vanaf 2025 te dekken¹⁶.

In het coalitieakkoord ‘Amsterdams Akkoord’ is deze taakstelling vervolgens gerepareerd. Structureel en incidenteel zijn middelen toegekend om de taakstelling grotendeels te compenseren¹⁷.

8.1 Ambitie voor een meerjarenbegroting

Op basis van deze beleidsvisie willen we met de OBA toewerken naar een meerjarige begrotingssystematiek. Een meerjarenbegroting zet de OBA en de gemeente aan tot een scherpere visie voor langere termijn op de bedrijfsvoering, programmering en exploitatie, in plaats van de huidige jaarlijkse blik op de kosten. Met deze ambitie voor een meerjarenbegrotingssystematiek lopen we als gemeente vooruit op de nog te komen nieuwe Bibliotheekwet waar dit een vereiste zal zijn bij de zorgplicht.

¹⁵ Amendement Biemond, Nadif, Bosman, Flentge, Boomsma en Veldhuyzen ‘De bieb blijft’, 16 december 2020
¹⁶ Brief B&W ‘Integrale aanpak Openbare Bibliotheek Amsterdam’ B&W aan de gemeenteraad, 14 december 2020
¹⁷ Amsterdams coalitieakkoord 2022-2026 ‘Amsterdams Akkoord’

Bijlage 1:

Huisvestingskader

In meer dan 100 jaar heeft de OBA een vestigingennetwerk opgebouwd van 28 bibliotheeklocaties, waarvan 25 in Amsterdam (inclusief Weesp), één in Diemen, één in Duivendrecht en één in Ouderkerk aan de Amstel.

Vijf van deze bibliotheeklocaties, waaronder de OBA Oosterdok, zijn in eigendom van de gemeente en in beheer van Gemeentelijk Vastgoed (GV). Daarnaast huurt de OBA 19 vestigingen van private vastgoedeigenaren. De locatie OBA Spaarndammerstraat heeft de bibliotheekorganisatie in haar bezit. Jaarlijks ontvangt de OBA een exploitatiesubsidie die ze voor een aanzienlijk deel (circa een derde) inzetten om de kosten van de huisvesting van alle bibliotheekvoorzieningen in de stad te dekken.

Voor de gemeente is het belangrijk dat ze met deze subsidiëring, en in sommige gevallen met het directe gebruik van gemeentelijk vastgoed, een aantal richtlijnen volgen. Zonder te dicht op de bedrijfsvoering van de OBA te zitten, stellen wij met deze beleidsvisie een kader op voor huisvesting en vastgoedgebruik voor de vestigingen van de OBA om de risico's rondom vastgoedexploitatie te ondervangen. De OBA is er primair om een inhoudelijk maatschappelijke bijdrage aan de stad te leveren. In de kern is de OBA geen vastgoedexploitant. De verantwoordelijkheid voor praktische, financiële of juridische risico's dienen voornamelijk bij de overheid of corporatie belegd te zijn. Het kader dient vooral als basis voor de samenwerkingsrelatie tussen gemeente en de OBA op het gebied van huisvesting en voor het maken van gezamenlijke afspraken voor nu en in de toekomst.

Huisvestingskader

In dit huisvestingskader beschrijven we een aantal gemeentelijke uitgangspunten voor de huisvesting van de bibliotheekvoorzieningen van de OBA. Een deel van de uitgangspunten gaat specifiek over huisvesting en gebruik van gemeentelijk vastgoed, zoals onderhuur. Een deel van de uitgangspunten gaat over het gebruik van de subsidie voor huisvesting, zoals horeca.

1. Onderhuur

Het algemene uitgangspunt dat de gemeente hanteert voor huur, onderhuur en verhuur van gemeentelijk vastgoed is:

De gemeente Amsterdam ontwikkelt en beheert maatschappelijk vastgoed dat onderhouden en verhuurd wordt. Dit maatschappelijk vastgoed dient de beleidsdoelen van de gemeente. De gemeente, net als elk ander overheids-instituut, verhuurt/exploiteert eigen maatschappelijk bezit (tenminste) kostprijs dekkend, zodat er geen sprake kan zijn van marktverstoring of een vorm van staatssteun.

Van onderhuur is sprake als een partner zich voor een bepaalde aaneengesloten periode huisvest in een bibliotheekvestiging. Dit hoeft geen vaste/exclusieve ruimte te zijn (gedeeld gebruik of dubbelgebruik is mogelijk), maar het betreft wel een langdurige relatie. Dit is vastgelegd in een huurcontract, dat vooraf door de gemeente is geaccordeerd, tussen de OBA en de betreffende partners.

Tussen de onderhuurder (partners) en de hoofdhuurder (OBA) gelden dezelfde huurrechtbepalingen als tussen de verhuurder (gemeente) en de hoofdhuurder (OBA). Voor onderhuur is vooraf toestemming nodig van de verhuurder (gemeente). De gemeente moet in staat zijn onder- en deelhuurders op integriteit te screenen (BIBOB). Daarnaast dient dit aspect bij de (meer)jaarlijkse subsidieverantwoording terug te komen.

Voorwaarden

- Opzoeken en/of versterken van samenwerking met andere instellingen en versterken van de bibliotheekfunctie dienen de basis te zijn voor waarom onderhuur plaatsvindt op een OBA-locatie. Wij stimuleren dat de bibliotheek samenwerking zoekt met andere culturele, sociale en maatschappelijke partijen, indien er inhoudelijke synergie is.
- Onderhuur moet gericht zijn op een of meerdere van de inhoudelijke doelen van de OBA. Daarnaast willen we dat onderhuurders de functie van de OBA versterken, zorgen voor verbinding met de stad, gezamenlijke doelen en/of een maatschappelijke of culturele meerwaarde hebben.
  - De onderhuur moet bijdragen aan de hiervoor genoemde doelen. Onderbouwing van deze doelen dient terug te komen bij het vragen van toestemming voor onderhuur en bij de (meer)jaarlijkse subsidieverantwoording bij zowel Gemeentelijk Vastgoed als de beleidsdirectie.
- Het is van belang dat de bijdrage van de onderhuurders aan de doelen van de OBA substantieel is. Substantieel betekent:
  - Het grote merendeel van de ruimte publiek toegankelijk blijft.¹⁸
  - Dat de activiteiten van de onderhuurder bijdragen en gedurende het helexjaar plaatsvinden.
  - Dat de activiteiten van deze onderhuurder voor bezoekers van de OBA-vestiging toegankelijk zijn.
  - Dat de samenwerking met deze onderhuurder bijdraagt aan een beter bereik van de doelgroepen van de OBA.

¹⁸ De OBA-vestigingen zijn publieke ruimten, wat betekent dat het overgrote deel van de vestiging publiek toegankelijk moet zijn en het aantal besloten/backoffices ruimten beperkt dient te zijn.

- Onderhuur is (minimaal) kostendekkend. Enerzijds om te voorkomen dat de gemeente via onderhuur andere organisaties (indirect) subsidieert¹⁹. Anderzijds is het ook niet de bedoeling dat de OBA kosten of winst maakt op onderverhuren. Daardoor is een marge boven op de oorsprong mogelijk, indien de kosten van onderhuur (bijvoorbeeld administratiekosten) daarom vragen. Onderhuur is in sommige gevallen maatwerk.
  - Kostendekkend kan door letterlijk de huurkosten en alle bijkomende huisvestingslasten naar rato door te berekenen aan de onderhuurder. Hiervoor geldt dat hier vooraf duidelijke afspraken over gemaakt moeten worden (tussen OBA en gemeente, maar ook tussen OBA en onderhuurder) en dat de OBA in haar verantwoording hierover rapporteert. Dit wordt geborgd in de subsidievoorwaarden en de verantwoording.

NB. Er zullen in beperkte mate individuele ruimtes zijn die specifiek onderverhuurd worden, maar er zullen ook algemene/publieke ruimtes zijn die gedeeld worden. Vooraf (in de onderhuurcontracten) moeten duidelijke afspraken gemaakt worden over gebruik en kosten. Hiervoor gelden de uitgangspunten van dit document.

2. Ondernemen

Het is in enige mate mogelijk dat de OBA zelf onderneemt door een deel van de bibliotheeklocatie te verhuren. Op basis van de verstrekte subsidie hanteren wij het volgende uitgangspunt voor verhuur in de Amsterdamse OBA-vestigingen:

De gekozen verhuur mag niet leiden tot staatssteun/oneerlijke concurrentie. In de basis betekent dit dat de partners die van OBA onderhuren een marktconforme huurprijs moeten betalen en onderhuur is alleen mogelijk indien de onderhurende partij een aantoonbare maatschappelijke bijdrage levert aan de bibliotheek in zijn geheel.

Horeca

Wij staan open voor het gebruik van ondersteunende horeca in OBA-vestigingen, omdat dit de buurt- en ontmoetingsfunctie ten goede komt. Van ondersteunende horeca is sprake als:

- Er geen eigen ingang voor de horeca is.
- De openingstijden niet afwijkend zijn.
- Het aanbod is afgestemd op de doelgroep.
- Horeca categorie 6 (zelfstandige horeca die gekoppeld is aan een culturele functie) is.

Er is nadrukkelijk geen sprake van zelfstandige horeca. De OBA gaat een exploitatieovereenkomst aan met de beoogde exploitant van de ondersteunende horeca waarin afspraken vastgelegd worden over onder andere te leveren kwaliteit/productaanbod, openingstijden en financiële vergoeding. Hierbij is het wenselijk om samenwerking te zoeken sociale horecaondernemingen.

Verhuur ruimtes

Onder verhuurruimtes verstaan we bepaalde ruimtes die voor een specifieke periode in de week verhuurd worden aan partners of derden voor een specifieke activiteit.

Voorwaarden

- De ruimtes worden voor het merendeel gebruikt door OBA en partnerprogramma's (je realiseert geen accommodatie voor verhuur aan derden).
  - Eigen gebruik door OBA is uiteraard om niet.
  - Voor partnergebruik geldt dat dit minimaal kostendekkend moet zijn (vooraf definiëren wat kostendekkend is).
  - Voor derden/commercieel (activiteiten die niet bijdragen aan het inhoudelijke concept van de OBA-vestiging) gebruik geldt dat dit marktconform en minimaal kostendekkend moet zijn en dat er geen sprake mag zijn van oneerlijke concurrentie in de markt.

In de subsidievoorwaarden worden hierover kwantitatieve afspraken gemaakt met OBA en in de verantwoording rapporteert OBA hierover.

3. Overige bepalingen en afspraken

Contractduur

Indien de OBA een vestiging direct huurt van de gemeente, biedt de gemeente/eigenaar de hoofdhuurder OBA een huurcontract van 5 + 5 jaar aan als eerste contract. Na de periode van 10 jaar volgt stilzwijgende verlening. In het contract zijn (prijzafspraken) nog aanpasbaar. Bij eventuele opzegging door de hoofdhuurder of gemeente/eigenaar eindigen de contracten tussen hoofdhuurder en onderhuurders.

Beheer en onderhoud

Op basis van de demarcatie is er een onderscheid in onderhoudsplicht tussen gemeente/eigenaar en hoofdhuurder. De hoogte van de huursubsidie wordt hierop afgestemd.

- Groot onderhoud en vervangingsinvesteringplicht door en voor gemeente/eigenaar.
- Dagelijks onderhoudsplicht voor en op kosten van hoofdhuurder.
- Exploitatie
- De hoofdhuurder is verantwoordelijk voor de dagelijkse exploitatie.

¹⁹ NB. Het Rijk formuleert het als volgt: De subsidieontvanger die aan derden goederen ter beschikking stelt of voor derden diensten verricht, brengt daarvoor een vergoeding in rekening die ten minste kostendekkend is, tenzij het derden betreft voor wie de gesubsidieerde activiteiten bestemd zijn.

Colofon

Gemeente Amsterdam
Amstel 1, 1011PN Amsterdam

Opdrachtgever
Directie Economische Zaken en Cultuur

Maart 2024